

I. Bevezetés

A biztosítási szerződések területén az elmúlt évtizedekben nagy változások zajlottak le. A gazdaság, az életviszonyok egyre gyorsuló változásának megfelelően az egyes szerződéstípusok – így a biztosítási szerződések is – folyamatosan változó, alakuló képet mutatnak. A gazdaság dinamikája, a technikai fejlődés nyomában járó újabb és újabb szükségletek újabb és újabb formákat, megoldásokat hívnak életre. Történik mindez úgy, hogy közben az alapvető jogilag védendő érdekek mind a biztosított, mind pedig a biztosító oldalán ugyanazok maradnak.

A biztosítási szerződések több szempontból eltérnek a Polgári Törvénykönyv szabályozási körébe vont többi szerződéstől. Ezt nyilván a biztosítási szerződés speciális volta indokolja, amikor is nem egy, a felek által közösen, egyedileg kialakított konstrukcióról van szó, mint például egy ingatlan adásvételi szerződés esetében, hanem többnyire a biztosító által kialakított szerződési feltételekkel és tömegesen használt szerződésről. Ilyen megoldással találkozhatunk például a közüzemi szerződéseknél is. Amíg azonban az utóbbiaknál az egyik oldalon korlátozott számú szolgáltató áll, akiket monopolhelyzetük miatt szerződéskötési kötelezettség terhel, addig a biztosítás esetében számos biztosító van versenyhelyzetben, akiknek a blankettaszerződés használatából származó előnyök mellett folyamatosan figyelemmel kell lenniük a szerződő felek érdekeire és igényeire is. Így a biztosító hivatali helyiségében kötött szerződések mellett számos szerződéskötés ügynökön, vagy alkuszon keresztül történik². Napjainkban pedig egyre nagyobb teret hódít az interneten keresztül történő szerződéskötés. Utóbbi megoldások egy sor gyakorlati problémával állítják szembe a jogalkalmazókat. A szerződéskötés közvetett volta ugyanis elnehezíti a potenciális problémák előzetesen történő korrekt tisztázását. Emellett némileg kaotikussá teszi a helyzetet, hogy időben elválhat egymástól – és a gyakorlatban többnyire el is válik – a szerződés létrejöttének időpontja, a szerződés hatályosulásának időpontja, valamint a kockázatviselés kezdete. Mindez a laikus szerződő fél számára nem egyértelmű, aki emiatt a biztosítási esemény bekövetkeztekor kellemetlen meglepetéssel találhatja magát szemben.

A lentebb ismertetett jogeset³ azonban a fentiekén túl egy olyan problémát is felvet, amely független a szerződéskötés módjától és körülményeitől. Nevezetesen a biztosítottnak a biztosítóval szemben fennálló tájékoztatási kötelezettségének a kérdését, amely kötelezettség vonatkozásában a jogi szabályozás hosszú idő óta konzekvens, lényegét tekintve az új Ptk.-ban sem változott. A tájékoztatási kötelezettség megsértése a biztosító mentesülését vonja maga után. Mi határozza meg azonban, hogy a szerződő tájékoztatási kötelezettsége fennáll-e, azaz hogy a közlési kötelezettséggel érintett lényeges körülményt ismerte, vagy ismernie kellett? Ez nyilván nem objektív kategória, és a kérdés csak az adott egyedi eset gondos körüljárása után dönthető el. Jogesetünkben a biztosítási szerződés megkötésének másnapján következett be a biztosítási esemény, azon a napon, amelyben egyébként a biztosító kockázatviselésének kezdő időpontját a felperes által megküldött, majd a biztosító által el is

1 Pesti Központi Kerületi Bíróság, P.III. Csoport, bírósági titkár

2 Pribula László: A biztosítási szerződések hatályba lépésének egyes kérdései – Debreceni Jogi Műhely 4/2007. 9 lev.

3 Pesti Központi Kerületi Bíróság I.P.94.973/2011. - jogerősen befejezve első fokon

fogadott szerződési ajánlat meghatározta. Ez a biztosított szempontjából szerencsésnek mondható véletlen a biztosító szempontjából joggal kérdőjelezi meg a káresemény előre láthatóságának hiányát, amely azonban a biztosítási eseménynek fogalmi eleme. Kérdés, hogy csupán az időbeli közelség önmagában megalapozza-e a biztosított tájékoztatási kötelezettségét annak okán, hogy a káreseményről előzetesen tudnia kellett?

II. Jogeset

A felperes és házastársa 2008. július 25. napján jelzáloghitel szerződést kötött az egyik hitelintézettel. A szerződésben feltételként rögzítették, hogy a felperes kössön lakásbiztosítási szerződést a jelzáloggal terhelt lakóingatlanra. Ezért a felperes házastársa 2009. júniusában biztosítást kötött az „A” biztosítónál, amely szerződés azonban 2010. március 31. napjával díj nem fizetés miatt megszüntetésre került.

2010. április 19. napján a felperes a „B” biztosítóval újabb biztosítást kötött, ebben azonban a kockázatviselés kezdő időpontja csak 2010. június 1. napján került meghatározásra.

2010. május 7. napi keltű levelében a hitelintézet arról értesítette a felperes házastársát, hogy az „A” biztosító tájékoztatta a bankot a biztosító kockázatvállalásának megszűnéséről, mivel a biztosítási díjfizetési kötelezettségüknek esedékességkor nem tettek eleget. A hitelintézet felszólította a felet, hogy 15 napon belül igazolja a jelenlegi vagy egy új biztosítási szerződés díjrendezettségét, ennek hiányában a bank a kölcsönszerződést felmondja.

A felperes 2010. május 16. napján 13 óra 47 perckor interneten keresztül lakásbiztosítási ajánlatot tett az alperesi biztosító felé. Az ajánlatot a biztosító elfogadta a 2010. május 18. napi keltezésű hitelfedezeti nyilatkozat és levél tanúsága szerint, a felperes részére kötvényt állított ki, amelyben a kockázatviselés kezdő időpontja 2010. május 17. napján került meghatározásra. A szerződés kedvezményezettjeként a kölcsönszerződésre tekintettel a hitelintézet került megjelölésre.

Az alperesi biztosító elektronikus úton megköthető biztosítási szerződéseire vonatkozó szabályzata az általános vagyonszerzési feltételek között akként rendelkezik, hogy a biztosító kockázatviselése (a biztosítási védelem) a különös feltételek eltérő rendelkezése hiányában a biztosítási ajánlaton a kockázatviselés (hatálybalépés) kezdeteként megjelölt napon veszi kezdetét, feltéve, hogy a szerződő (biztosított) a biztosítás első díját, illetőleg az egyszeri díjat a szerződéskötéskor vagy az erre biztosított határidő alatt teljes egészében befizeti a biztosító számlájára (...).

A szabályzat szerint ha a szerződő (biztosított) a szerződéskötés időpontjában ugyanazon vagyontárgy(ak)ra és ugyanazon kockázatok ellen másik biztosítóintézetnél már rendelkezik vagyonszerzési szerződéssel (többszörös biztosítás), a biztosító csak a másik (korábbi) biztosítási szerződéssel meg nem térült károokra nyújt a különös feltételekben meghatározottak szerint biztosítási szolgáltatást.

A szerződő (biztosított) a szerződéskötéskor köteles a biztosítás elvállalása szempontjából minden olyan lényeges körülményt a biztosítóval közölni, amelyeket ismert, vagy ismernie kellett, de legalább azokat, amelyekre a biztosító írásban kérdéseket tett fel.

A szabályzat a lakásbiztosítás különös feltételei között határozza meg a biztosítási esemény fogalmát. Eszerint biztosítási eseménynek a biztosított vagyontárgyak megrongálódása, megsemmisülése, eltulajdonítása minősül, ha a bekövetkezésük valamely biztosított veszéllyel közvetlen okozati összefüggésben áll és a káresemény a szerződés hatálya alatt következett be. A szabályzat ugyanitt azt is leírja, hogy a biztosító kockázatviselése a felsorolt veszélyekkel kapcsolatban felmerült károokra terjed ki, ha bekövetkezésük a biztosított szempontjából véletlen, váratlan és előre nem látható. A felsorolt veszélyek között szerepel az árvíz.

2010. május 17. napján a hajnali órákban árvíz sújtotta a települést, amelyben a felperes lakóingatlana található, és betört a víz a felperes ingatlanába. Az árvizet a településen keresztülfolyó patak kiáradása okozta. Felperes csak két kisgyermekét és legszükségesebb ingóságait tudta kimenteni az ingatlanból. A felperes a kárigényt 2010. május 18. napján bejelentette az alperesi biztosítónak, majd 2010. május 27. napján befizette a biztosítási díjat. Az alperes azonban a 2010. május 31. napján „biztosítási ajánlat visszautasítása” tárgyú levelében arról tájékoztatta a felperest, hogy a biztosítási ajánlatot nem fogadja el.

2010. júniusában még volt egy egyeztetés a felek között, megállapodásra azonban nem jutottak. Az alperes 2010. szeptember 24. napján kelt levelében azt közölte a felperessel, hogy a biztosítási szerződés túlbiztosítás miatt semmis. Fentiekre tekintettel, a felperes keresettel fordult a bírósághoz.

A felperes keresetében a lakóingatlanában, valamint ingóságaiban keletkezett kára megtérítésére kérte kötelezni az alperest. A kereset jogalapjaként az alperessel megkötött biztosítási szerződésben foglaltakra hivatkozott, mely alapján az alperes teljesítését kérte. Arra is hivatkozott, hogy a korábban általa más biztosítókkal megkötött szerződései nem voltak hatályban. Hivatkozott továbbá arra, hogy az árvíz-veszélyről annak bekövetkeztét megelőzően nem volt tudomása, illetéknéppen arról mint lényeges körülményről a biztosítót nem volt módja értesíteni.

Az alperes a kereset elutasítását és a felperes perköltségben való marasztalását kérte a bíróságtól. Vitatta a felperes perbeli legitimációját arra tekintettel, hogy a szerződésben a felperes a hitelintézetet tüntette fel kedvezményezettként, így vitatta a perbeli követelésnek a felperes részére történő teljesíthetőségét is. A jogalap tekintetében az alperes arra hivatkozott, hogy a felperes a szerződéskötés időpontjában rendelkezett biztosítási szerződéssel a „B” biztosítónál, valamint felperesnek a korábban az „A” biztosítóval kötött szerződés tekintetében a biztosító a felperes részére fizetési halasztást engedélyezett a biztosítási díj megfizetésére vonatkozóan, ezért utóbbi biztosító a káresemény napján még kockázatban állt. Amennyiben tehát fenti két biztosítási szerződés érvényes és hatályos volt, úgy az alperessel kötött szerződés a Ptk. 549. § (1) bekezdésében foglalt túlbiztosítás tilalmára figyelemmel semmis. Az alperes arra is hivatkozott, hogy a szerződés megkötésére irányuló ajánlat 2010. május 16. napján 13 óra 45 perckor érkezett meg alpereshez, az árvíz pedig csak néhány órával ezután következett be. Mivel már 2010. május 14. napján védelmi intézkedéseket foganatosítottak a településen, a felperesnek tudnia kellett az árvíz-veszélyről, és erről mint lényeges körülményről az alperest nem tájékoztatta. Minderre tekintettel a bekövetkezett árvíz nem minősül biztosítási eseménynek, mivel nem volt váratlan és előre nem látható.

Mindenképp megjegyzendő, hogy az alperes 2010. május 31. napján kelt, „biztosítási ajánlat visszautasítása” tárgyú levelében a kiemelt kockázatra és a Ptk. 537. §-ára hivatkozik, tehát a biztosítási ajánlat visszautasításának törvény-adta lehetőségére. A későbbi hivatkozásokat e levél még nem tartalmazta. Itt utalnék a következő fejezetben ismertetésre kerülő tanulmányra⁴, melyben felvetődik annak lehetősége, hogy a biztosítási esemény bekövetkezése után közölt visszautasítás épp a bekövetkezett biztosítási eseményre tekintettel történik meg a biztosító részéről. Felvetődik ez különösen azért is, mert épp az alperes által hivatkozott jogszabályhely (537. § (3) bek.) ad lehetőséget a biztosító számára, hogy a biztosítási szabályzattól eltérő ajánlat esetén javasolhatja a szerződés szabályzatnak megfelelő módosítását, és ha ezt a szerződő nem fogadja el, a biztosító elállhat a szerződéskötéstől. További kérdés, hogyan tekinthető egy már bekövetkezett káresemény utólag kiemelt kockázatnak. Ha ugyanis minden bekövetkező biztosítási esemény kiemelt kockázatot jelentene, ami által a biztosító mentesülhet, akkor gyakorlatilag megkérdőjeleződhetne a biztosítás jogintézményének létjogosultsága.

4 Wellmann György: A biztosítási szerződés létrejötte és hatálya, avagy megilleti-e a biztosítót az ajánlat visszautasításának a joga a káresemény bekövetkeztét követően? - Gazdaság és Jog 3/97: 18-20.

Az alperes a per során ellenkérelmének fenntartása mellett további tényekre hivatkozott, melyek álláspontja szerint a katasztrófa bekövetkezésének előre láthatóságát támasztják alá, és az alperes meggyőződése szerint a felperes teljesen tisztában volt a várható veszéllyel, a szerződést éppen erre tekintettel kötötte meg.

Érvelése szerint a hivatalos adatok alapján tényként állapítható meg, hogy a biztosítási szerződési ajánlat megtételét megelőző napokban a perbeli biztosítási szerződés kockázatviselési helyén rendkívüli mennyiségű csapadék esett. Erre tekintettel a 2010. május 17-én hajnalban bekövetkezett káresemény nem volt sem hirtelen, sem váratlan, sem előre nem látható. Annak bekövetkeztére a felperesnek számítania lehetett és ezt az alperes kockázatviselését köztudottan befolyásoló lényeges körülményt az alperessel az ajánlat elfogadása előtt nem közölte, holott ez tőle elvárható lett volna. A felperes tudott arról, hogy 2005-ben már történt árvíz a településen a patak kiöntése miatt, mivel a felperes házastársa a 2005-ös árvízi mentésben részt vett. A felperes tudott a patak vízszintjének megemelkedéséről, ezért hiteltelen azon állítása, hogy az árvízi helyzet nem foglalkoztatta és arról senkivel sem beszélt, ugyanakkor gyermekeit mégis elvitte otthonról éjszakára. A felperes házastársa 2010. április 19. napján biztosítási szerződési ajánlatot tett a 2. sz. biztosító részére, melyet a biztosító elfogadott, és a felperes házastársa részére 2010. április 23. napján biztosítási kötvényt küldött, mely szerint a kockázatviselés kezdete 2010. június 1. napja. Az alperes álláspontja szerint a körülményekből okszerűen következik az, hogy a felperest a perbeli ajánlattételben a 2010. május 16. napján hiányzó biztosítási fedezet azonnali pótlása motiválta, mivel tudott a közelgő veszélyről, sőt épp arra tekintettel tett szerződési ajánlatot az alperesnek. Egyébként érthetetlen lenne, hogy a felperes miért tett volna épp vasárnap, munkaszüneti napon szerződési ajánlatot.

A felperes álláspontja szerint az alperes teljesen tévesen indul ki a települést érintő rendkívüli csapadékmennyiségből. A patak teljes vízgyűjtő területén hullott csapadék mennyisége befolyásolja a vízszint alakulását, és idéz elő adott esetben árvizet. Nagy mennyiségű csapadék máskor is fordult már elő, és 2005. óta mégsem következett be árvíz. Épp ezért sem a felperes, sem a település többi lakója – ahogy ezt a meghallgatott tanúk vallomása kétséget kizáróan alátámasztja – nem számolt az árvíz lehetőségével. A tanúk azt nyilatkozták, hogy május 16-án este nem kezdtek védekezésbe, hanem elmentek aludni. A tanúként kihallgatott polgármester azt nyilatkozta, hogy május 16-án arról szerzett tudomást, hogy magas vízállás várható, de arra még utalás sem volt, hogy a patak ki is önthet. A lakosságot épp ezért nem is tájékoztatták. A szerződési ajánlat elküldésének időpontjában és az azt követő fél napban sem volt árvízi helyzet, a felperes ezért nem beszélt aznap senkivel az árvízről. A felperes egyébként 16-án nap közben a nyolc hónapos és a két és fél éves kisgyermekével tartózkodott otthon egyedül, és egyáltalán nem a csapadék mennyiségével foglalkozott. Egyebekben arra, hogy vasárnap is szerződési ajánlatot lehet tenni interneten keresztül, az alperes ad lehetőséget, így érthetetlen, miért nehezményezi az alperes a vasárnapi ajánlattételt.

A bíróság a perben rész- és közbenső ítéletet hozott.

A határozatban a bíróság elutasította a keresetet az ingatlankár megfizetése vonatkozásában, az ingókár kifizetése tekintetében azonban megállapította az alperes szolgáltatási kötelezettségét a felperest ért biztosítási esemény vonatkozásában.

Az ítélet indokolása szerint a biztosítási szerződés különös feltételei között rögzítésre került, hogy a biztosító szolgáltatására a biztosított jogosult, kivéve, ha a biztosított a biztosítási kötvényben vagy más nyomtatványon meghatározott módon az épületbiztosítási kár kifizetésére kedvezményezettet jelöl. A felperes által csatolt okiratban kedvezményezettként megjelölésre került a hitelintézet, ezért a felperes a teljesítést a maga részére nem követelheti.

Az ingókár vonatkozásában a bíróság elsődlegesen az alperes által hivatkozott, a felperes által korábban az „A” biztosítóval, illetve a „B” biztosítóval kötött biztosítási szerződések

érvényességét és hatályosságát vizsgálta a káresemény időpontjában. A csatolt okirati bizonyítékok (az érintett szerződések teljes dokumentációja, valamint a biztosítók felperessel folytatott levelezése) alapján a bíróság kétséget kizáróan megállapította, hogy az „A” biztosító már, a „B” pedig még nem állt kockázatban a felperes ingatlanának vonatkozásában a káresemény időpontjában, így a túlbiztosítás mint semmisségi ok nem áll fenn.

A bíróságnak ezt követően abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a 2010. május 17. napján egyik fél által sem vitatottan bekövetkezett árvíz a felperes vonatkozásában biztosítási eseménynek minősül-e, figyelemmel arra, hogy a biztosító biztosítási esemény bekövetkezésétől függően kötelezi magát biztosítási szolgáltatás nyújtására. A felek által megkötött biztosítási szerződés különös feltételeinek III. pontja pedig rögzíti, hogy a biztosítási eseménynek véletlennek, váratlannak és előre nem láthatónak kell lennie.

A bíróság álláspontja szerint nem állapítható meg az, hogy a felperesnek az árvíz bekövetkezéséről az ajánlat megtételekor tudnia kellett.

E körben a bíróság széleskörű bizonyítást folytatott le. A felek előadásán, felperes személyes meghallgatásán túl több tanút meghallgatott, köztük az érintett település polgármesterét, megkereste az Országos Meteorológiai Szolgálatot az érintett település időjárási és csapadék adatainak, valamint az érintett településen átfolyó patak vízállására vonatkozó adatok beszerzése érdekében.

A meghallgatott tanúk egyöntetű és következetes vallomást tettek arra vonatkozóan, hogy fenyegető árvízveszélyről tényleges ismeretük nem volt. Az árvízvédelmi intézkedésekről nem kaptak információt, így a lakosság nagy része 2010. május 16-án este nyugovóra tért. Csak később, az éjszaka folyamán észlelték az árvíz bekövetkezését.

A tanúk részletes nyilatkozatai alapján megállapítható, hogy május 16-án a délutáni órákban megemelkedett ugyan a patak szintje, mivel napok óta esett az eső, de ilyen már máskor is történt. Ekkor a felperes biztosítási ajánlata már elküldésre került a biztosítónak.

A település tanúként kihallgatott polgármestere azt nyilatkozta, hogy a lehetséges árvízveszélyről 2010. május 16. napján szerzett tudomást a katasztrófavédelemtől. A kapott tájékoztatás tartalma konkrétan az volt, hogy magas vízállás várható. Arra utalás, hogy a patak ki is önthet, nem volt. 2005-ben már volt árvíz a településen, ezért ment be 16-án vasárnap délelőtt a polgármesteri hivatalba. Délelőtt 11 óra körül döntött a védelmi bizottság felállításáról és a védekezés szervezésének megkezdéséről. A felperes számára nem lehetett nyilvánvaló a védekezés, mert a felperes utcájában ilyen tevékenység nem folyt, az még csak meg sem fordult senkinek a fejében, hogy azt az utcát is elöntheti a víz. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy ugyanabban az utcában található a kórház, ahol szintén nem folyt semmilyen előkészület, éppen ezért a hajnalban betörő víz jelentős dologi károkat okozott a kórházi felszerelésben, többek között egy több millió forintot érő mobil röntgen készülék is tönkrement. Mindez nyilván nem fordulhatott volna elő, ha a településnek ezen a részén számolnak az árvíz lehetőségével. A polgármester vallomása szerint a lakosságot 16-án egyáltalán nem tájékoztatták a szervezkedésről, mert nem akartak pánikot kelteni.

Fentiekre tekintettel a bíróság azt a következtetést vonta le a tanúvallomások együttes mérlegelése alapján, hogy a település lakosai nem tudhatták előre az árvíz esetleges bekövetkezését. Így a felperes, aki aznap két kisgyermekével egyedül volt otthon, a szerződési ajánlat megtételének kora délutáni időpontjaig nem szerezhette tudomást a katasztrófa várható bekövetkezéséről.

Miután a per során nem merült fel arra vonatkozó adat, hogy 2005. és 2010. között volt-e további árvíz a településen, a bíróság azt a következtetést vonta le, hogy ilyen katasztrófa nem következik be szükségszerűen minden alkalommal, amikor az érintett időszakhoz hasonlóan több napon át nagy mennyiségű csapadék esik a településen, illetve a környéken. Éppen ezért a felperes a rendszeres árvízveszélyt mint lényeges körülményt nem közölhette a biztosítóval

a szerződéskötéskor, mivel nem állapítható meg, hogy az árvíz évente, vagy akár évente többször is bekövetkezik, így arra számítani lehet és kell.

Fentiekre tekintettel tehát a bíróság a az ingókár megfizetésének vonatkozásában az alperes szolgáltatási kötelezettségét megállapította. Az rész- és közbenső ítélet első fokon jogerőre emelkedett. Az összecszerűség vonatkozásában azonban már nem született határozat, mivel a felek időközben egyezségeket kötöttek.

III. A biztosítási szerződések szabályozása az 1959. évi IV. törvényben

A perbeli káresemény bekövetkezésének idején hatályos 1959. évi IV. Polgári Törvénykönyvnek a XLV. fejezete szabályozza a biztosítási jogviszonyt.

A biztosítási szerződések létrejöttének logikája a többi szerződéstípushoz hasonlítva több szempontból rendhagyónak mondható⁵. A régi Ptk. 537. §-a a következő módon szabályozta a kérdést. Főszabály a felek írásbeli megállapodása, ami a szerződéskötés klasszikus módjának tekinthető. Van azonban a szerződés létrejöttének egy másik módja is, az úgynevezett „hallgatással történő szerződéskötés”. A törvénytörvény szerint a szerződés akkor is létrejön, ha a biztosító az ajánlatra tizenöt napon belül nem nyilatkozik. Ilyen esetben a szerződés az ajánlatnak a biztosító vagy képviselője részére történt átadása időpontjára visszamenő hatállyal jön létre. A biztosítási szerződés ilyen módon történő létrejötténél problematikus, hogy hiányzik a szerződések jogának egyik alapeleme, nevezetesen a konszenzusnak a szerződéskötés során való kifejezése. Egyik legjellemzőbb probléma, ha a biztosítási esemény az ajánlat szerződő általi megtételét követően, de még a tizenöt napos határidőn belül következik be⁶. Az ismertetett jogesetben az alperesi biztosító a tizenöt napos határidőn belül visszautasította az ajánlatot. Ennek azonban semmiképpen nem lehetett helye, miután ezt megelőzően az ajánlatot elfogadták, és erről levelet, valamint a biztosítási kötvényt elküldték a felperesnek, mégpedig a felperesi ajánlatnak megfelelő tartalommal.

Felmerül az a kérdés, hogy megilleti-e a biztosítót a visszautasítási jog a biztosítási esemény bekövetkezése után? Ebben az esetben ugyanis a biztosító nyilvánvalóan a káresemény bekövetkeztére tekintettel utasítja vissza az ajánlatot. Az ilyen eljárás – legalábbis a biztosítottak szemszögéből értékelve – a biztosító részéről joggal való visszaélésnek tekinthető. Wellmann György szerint a biztosítónak ez e lehetősége csak akkor áll fenn, ha a biztosítási szerződés a káresemény bekövetkezése előtt még nem jött létre⁷. A szerződés létrejöttének kérdése szintén nem egyértelmű. Nyilván nem tekinthető létrejöttnek a szerződés az ajánlat biztosító részére történő elküldésével. Ha azonban ezzel egyidejűleg a díjfizetés is megtörtént, és erről a biztosító elismervényt állított ki a szerződő fél részére, a szerződés létrejött. Szintén nem kérdéses a biztosítási szerződés létrejötte, ha a biztosító kifejezetten elfogadta a szerződő fél ajánlatát, és a részére biztosítási kötvényt állított ki. Erre a gyakorlati problémára az új Ptk. egzakt megoldást hozott. Itt már a biztosítót terheli előzetes tájékoztatási kötelezettség a biztosított irányában.

A felek a szerződésben meghatározhatják a kockázatviselés kezdőidőpontját, amely el is térhet a Ptk.-beli főszabálytól, miszerint a biztosítás az azt követő napon lép hatályba, amikor a szerződő fél az első díjat a biztosító számlájára vagy pénztárába befizeti, illetőleg amikor a díj megfizetésére vonatkozóan halasztásban állapodtak meg, vagy a biztosító díj iránti igényét bírósági úton érvényesíti. Ez egyértelmű abban az esetben, ha a díjfizetés megelőzi a kockázatviselés megállapított kezdő időpontját. Ha azonban a díjfizetés később történik, mint a megállapított időpont, már kétséges az, hogy a biztosító kockázatban áll-e a szerződésben

5 Ld. Pribula i. m.

6 Ld. Pribula i. m.

7 Wellmann György i. m.

megállapított időpontban. Bíró György⁸ álláspontja szerint, ha a szerződő felek megállapították a kockázatviselés kezdő időpontját, de díjfizetésre e megállapított időpontig nem kerül sor és a felek fizetési halasztásban nem állapodtak meg, a biztosító csak a díj befizetésétől kezdődően áll kockázatban. Ilyen esetben tehát a kockázatviselés kezdetének szerződéses megállapítása gyakorlatilag nem bír relevanciával.

Az 536. § (1) bekezdés meghatározza a biztosítási szerződés tartalmát. Eszerint biztosítási szerződés alapján a biztosító meghatározott jövőbeni esemény (biztosítási esemény) bekövetkeztétől függően bizonyos összegnek megfizetésére vagy más szolgáltatás teljesítésére, a biztosított, illetőleg a másik szerződő fél pedig díj fizetésére kötelezi magát. A törvény nem határozza meg azonban a biztosítási esemény fogalmát, csupán példálózó jelleggel sorol fel ugyanezen szakasz (2) bekezdésében olyan eseményeket, meghatározott életkor betöltését, melyek biztosítási események lehetnek. Általános definíció a biztosítási esemény vonatkozásában nincsen.

Dr. Takáts Péter úgy írja körül a biztosítási esemény fogalmát, mint „*a halálesetre szóló biztosítás kivételével bizonytalan, de minden esetben bizonytalan bekövetkezésének ideje,*”⁹.

Dr. Zavodnyik József megfogalmazása szerint „*A biztosítási esemény az a – biztosítási szerződésben meghatározott – jövőbeni esemény, amelynek bekövetkezését követően a biztosítónak a korábban a teljesítésre való készenlétében megragadható szolgáltatása a pénzbeli vagy természetbeni szolgáltatás teljesítéséből álló szolgáltatásba fordul át*”¹⁰.

Dr. Hanák Gábor definíciója: „*A biztosítási esemény olyan bizonytalan, egyedileg előre nem látható, a biztosított akaratán kívül bekövetkező véletlen esemény, amely a biztosító teljesítési kötelezettségét kiváltja*”¹¹

A biztosítók a Ptk. keretei között a biztosítási szabályzataikban pontosítják a potenciális biztosítási esemény kritériumait. A perbeli biztosító szabályzata szerint biztosítási eseménynek a biztosított vagyontárgyak megrongálódása, megsemmisülése, eltulajdonítása minősül, ha a bekövetkezésük valamely biztosított veszéllyel közvetlen okozati összefüggésben áll és a káresemény a szerződés hatálya alatt következett be. A biztosító kockázatviselése a felsorolt veszélynemekkel kapcsolatban felmerült károokra terjed ki, ha bekövetkezésük a biztosított szempontjából véletlen, váratlan és előre nem látható.

Az 540. § (1) bekezdése szerint a biztosított a szerződéskötéskor köteles a biztosítás elvállalása szempontjából lényeges minden olyan körülményt a biztosítóval közölni, amelyeket ismert vagy ismernie kellett. A biztosító írásban közölt kérdéseire adott, a valóságnak megfelelő válaszokkal a fél közlési kötelezettségének eleget tesz. A kérdések megválaszolatlanul hagyása egymagában nem jelenti a közlési kötelezettség megsértését.

Az alperes a káresemény előre nem láthatóságának hiányára két szempontból hivatkozott. Egyrészt azzal érvelt, hogy mivel a biztosítási szabályzat meghatározásában a biztosítási eseménynek fogalmi eleme, hogy az véletlen, váratlan és előre nem látható, ezért a perbeli katasztrófa nem minősül biztosítási eseménynek. Másrészt hivatkozott arra is, hogy a felperes megszegte a mind a szabályzatban, mind a Ptk.-ban előírt tájékoztatási kötelezettségét, amikor mint a biztosítás elvállalása szempontjából lényeges körülményt, a követlen árvízveszélyt az alperessel nem közölte. Felmerül itt az a kérdés, hogy adott eseménynek objektíve kell előre nem láthatónak lennie ahhoz, hogy biztosítási eseménynek minősüljön, vagy csak a szerződő vonatkozásában kell érvényesülnie ezen feltételnek?

8 Bíró György: Szerződési alaptípusok – Miskolc Novotni Kiadó 1997. 348. o.

9 Dr. Takáts Péter: A biztosítás – HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008. 8. o.

10 Dr. Zavodnyik József: A biztosítási szerződési jog alapjai – Biztosítási Oktatási Intézet, Bp., 2004. 153. o.

11 Dr. Hanák Gábor: Létezik-e igazán biztosítható öngyilkossági kockázat? (...és ha igen, akkor miért nem?) - Biztosítási Szemle, 11-12/1994. 30. o.

Ha egy esemény objektíve előre nem látható, ez kizárja a szerződő általi előre láthatóságot. Az ilyen esemény kétséget kizáróan biztosítási esemény, és a szerződőt nem terhelheti közlési kötelezettség sem, hiszen a bekövetkező eseményről nem tudhatott. Ha objektíve előrelátható egy esemény, akkor a szerződő szempontjából két lehetőség áll fenn. Vagy látta előre az adott eseményt, ekkor tájékoztatási kötelezettség is terheli, illetve az előre látható esemény ki is kerül a biztosítási esemény fogalmi köréből és a biztosító mentesül a szolgáltatási kötelezettsége alól. Ha azonban az objektíve előre látható eseményt a szerződő nem látta előre valamilyen szubjektív körülmény folytán, őt a biztosító felé közlési kötelezettség nem terheli. Vajon minősülhet-e a káresemény ilyen esetben biztosítási eseménynek? A fenti jogeset alperese láthatóan a felperes szubjektív állapotából indult ki. Az előre nem láthatóság követelményének mindig az adott szerződő fél, biztosított vonatkozásában kell fennállnia. Minden esetre ahhoz, hogy egy adott esemény ne minősülhessen biztosítási eseménynek az előre láthatósága miatt, nem szükséges a szerződő tájékoztatási kötelezettségének a megszegése, amely a biztosító mentesülését vonja maga után.

IV. A biztosítási szerződések szabályozása a 2013. évi V. törvényben

Az új Ptk. a biztosítási szerződések szabályozása terén számos új megoldást hozott. Az újonnan megjelenő biztosítási termékeket és szolgáltatásokat a régi szabályrendszer már nem volt képes lefedni. A kodifikációs munka célja az új szerződéstípusok olyan módon történő szabályozása, hogy emellett a szerződési szabadság és a díszpozitivitás követelménye továbbra is érvényesüljön, kógens szabályokkal védve ugyanakkor a fogyasztókat¹².

Már a biztosítási szerződés fogalma (6:439. § (1) bek.) is eltér a régi szabályozástól. Eszerint biztosítási szerződés alapján a biztosító köteles a szerződésben meghatározott kockázatra fedezetet nyújtani, és a kockázatviselés kezdetét követően bekövetkező biztosítási esemény bekövetkezése esetén a szerződésben meghatározott szolgáltatást teljesíteni; a biztosítóval szerződő fél díj fizetésére köteles. A kockázatviselés főszabály szerint a felek által a szerződésben meghatározott időpontban kezdődik, de a 6:445. § (2) bekezdése lehetőséget ad ún. előzetes fedezetvállalásra. Ennek értelmében a felek írásban megállapodhatnak abban, hogy a biztosító a külön meghatározott biztosítási kockázatot már olyan időponttól kezdődően viseli, amikor a felek között a szerződés még nem jött létre.

Új szabály, hogy ha a kockázelbírálási idő alatt a biztosítási esemény bekövetkezik, az ajánlatot a biztosító csak abban az esetben utasíthatja vissza, ha ennek lehetőségére az ajánlati lapon a figyelmet kifejezetten felhívta, és az igényelt biztosítási fedezet jellege vagy a kockázatviselés körülményei alapján nyilvánvaló, hogy az ajánlat elfogadásához a kockázat egyedi elbírálása szükséges (6: 444. § (3) bek.).

Szintén új, hogy a biztosító hallgatásával csak fogyasztónak minősülő szerződő felek esetében jön létre a szerződés 15 nap alatt. Ennek is feltétele azonban, hogy az ajánlatot jogszabályban előírt tájékoztatás birtokában, a biztosító által rendszeresített ajánlati lapon és a díjszabásnak megfelelően tegyék.

A biztosított tájékoztatási kötelezettsége lényegét tekintve nem változott a régi szabályozáshoz képest, annak megsértése most is a biztosító mentesülését eredményezi.

Az új szabályok tehát láthatóan az elmúlt évtizedek változásaira, újonnan felmerülő szükségleteire reagálnak. Az elméleti szabályokat azonban a gyakorlati jogalkalmazás fogja megtölteni tartalommal.

12 Verebics János: A biztosítási szerződések az új Ptk.-ban – Gazdaság és Jog, 2014.2, 14. o.

Felhasznált irodalom:

1. Pribula László: A biztosítási szerződések hatályba lépésének egyes kérdései – Debreceni Jogi Műhely 4/2007. 9 lev.
2. Wellmann György: A biztosítási szerződés létrejötte és hatálya, avagy megilleti-e a biztosítót az ajánlat visszautasításának a joga a káresemény bekövetkeztét követően? - Gazdaság és Jog 3/97: 18-20.
3. Bíró György: Szerződési alaptípusok – Miskolc Novotni Kiadó 1997. 348. o.
4. Dr. Takáts Péter: A biztosítás – HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2008. 8. o.
5. Dr. Zavadnyik József: A biztosítási szerződési jog alapjai – Biztosítási Oktatási Intézet, Bp., 2004. 153. o.
6. Dr. Hanák Gábor: Létezik-e igazán biztosítható öngyilkossági kockázat? (...és ha igen, akkor miért nem?) - Biztosítási Szemle, 11-12/1994. 30. o.
7. Verebics János: A biztosítási szerződések az új Ptk.-ban – Gazdaság és Jog, 2014.2, 14. o.
8. Csécsy György – Károlyi Géza – Törő Emese – Petkó Mihály – Fézer Tamás: A gazdasági szféra ügyletei – Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó 2006. 243. o.
9. Novák Imre: A biztosítás időbeli hatályával kapcsolatos egyes kérdések – Biztosítási Szemle 9/2001: 17-21.
10. Hanák Gábor: A biztosítás időbeli hatályával kapcsolatos egyes kérdések (Hozzászólás Dr. Novák Imre cikkéhez) – Biztosítási Szemle 1/2002: 29-34.
11. Bárd Károly: Kártérítési felelősség és biztosítás. Vázlat. – Collega. Szakmai folyóirat joghallgatók számára 4/1998. 7-9.